

KNMP-HANDREIKING ANDERHALVEMETERAPOTHEEK

1 REIKWIJDTE

Deze KNMP-handreiking biedt handvatten aan apothekers en hun apotheketeams hoe zij hun praktijk op een professionele wijze kunnen inrichten, rekening houdend met de 'anderhalvemetersamenleving'. In de acute fase zijn in de apotheek reeds veel aanpassingen ingevoerd in de praktijkvoering, zoals ook opgenomen in deze handreiking. Nu de coronacrisis langer duurt blijft de praktijkvoering van de apotheek een langere tijd aangepast. Mogelijk dat in sommige apotheken, na een acute fase van meer extreme maatregelen, de praktijkmaatregelen bijgesteld kunnen worden naar een meer werkzame, patiënt- en medewerkervriendelijke werkwijze. De apotheker en zijn team zullen de getroffen aanpassingen regelmatig beoordelen en bijstellen op geleide van de ontwikkeling van de coronacrisis. De handreiking is tijdelijk van aard en maakt vooralsnog geen onderdeel uit van de Professionele Standaard. De handreiking is afgestemd op de KNMP-handreiking consult op afstand. Leden van de KNMP kunnen reageren via richtlijnen@knmp.nl.

De handreiking is opgedeeld in een gedeelte voor de interne praktijkvoering (hoofdstuk 2) en voor de externe praktijkvoering (hoofdstuk 3). Binnen de interne praktijkvoering is onderscheid gemaakt tussen de frontoffice (2.1), waarbij sprake is van direct patiëntcontact, en de backoffice (2.2).

2 INTERNE PRAKTIJKVOERING

2.1 Inrichting frontoffice (patiëntcontact)

- Algemeen geldt: hanteer met betrekking tot risico's op virusoverdracht bij direct patiëntcontact een ALARA-beleid (As Low As Reasonable Achievable). Bekende ALARA principes zijn afstand, afscherming en/of vermindering van contacttijd. Dit beleid kan per apotheek verschillen door de afhankelijkheid van de lokale voorzieningen (aanwezigheid van dienstloketten, afhaalkluizen, fysieke inrichting van de praktijk, etc.). Bespreek en ontwikkel de maatregelen met het apotheketeam en benut de aanwezige kennis en ideeën van het hele team.

Praktisch:

- Hang in de apotheek informatiemateriaal (posters) op over de algemene coronamaatregelen alsmede over de apotheek specifieke gedragsregels. Attendeer de patiënt hierop zodat hij een bijdrage levert aan zijn eigen veiligheid en die van het apotheketeam. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/documenten/publicaties/2020/05/11/basisregels-voor-iedereen>
- Om afscherming te creëren kan gebruik worden gemaakt van opties als:
  - schermen van plexiglas (balie, gespreksruimte, spreekkamer);
  - fysieke barrières voor de balies (strepen op de vloer voor de balie);
  - het aanbieden van medicatie via een afhaalkluis;
  - het aanbieden van medicatie door bezorging;
  - het aanpassen van de publieksruimte: maximaal aantal patiënten dat tegelijk aanwezig kan zijn in de publieksruimte, waar iemand mag staan of zitten (anderhalve meter afstand), zoveel mogelijk gescheiden vaste looproutes voor ingaande en uitgaande personen (pijlen op de grond). Vraag de patiënt, indien dit medisch niet noodzakelijk is, om in de apotheek niet naar de WC te gaan;
  - beperking van de fysieke contacttijden (duur van consulten aan de balie of in de spreekkamer);
  - aangepaste openingstijden;
  - aanbieden dat de medewerker voor de patiënt zelfzorgproducten van de schappen pakt.

- Maak een afweging in de balans tussen de eigen veiligheid en de noodzakelijke patiëntenzorg. Vaak weegt face-to-face patiëntenzorg zwaarder dan zorgverlening op afstand. Neem dan bij face-to-face contact voldoende maatregelen, zoals een veilig ingerichte spreekkamer of gebruik voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen door zowel apothekermedewerker als patiënt.
- Bied, wanneer blijkt dat patiënten in de apotheek klachten hebben als hoesten en niezen, de mogelijkheid aan om geneesmiddelen te bezorgen en op afstand een consult te voeren.
- Richt een ruimte in voor zorgvragen waarvoor face-to-face contact nodig is ([KNMP-handreiking consult op afstand](#)). Richt de ruimte zo in dat de kans op virusoverdracht minimaal is. Denk aan het plaatsen van plexiglasschermen, aanbieden van handontsmetting, het ontsmetten van oppervlakken na elk bezoek en het aanwijzen van een vast personeelslid per dag die de ruimte betreedt voor de begeleiding van de patiënt(en). Gebruik, bij onvoldoende afscherming door plexiglasschermen, beschermende materialen, zoals handschoenen en mondkapjes, door zowel de medewerker als de patiënt gedurende de aanwezigheid in de ruimte.
- Pas de werkinstructie voor het bezorgen aan en bespreek dit met de bezorger(s). Neem hierin in ieder geval zaken op als afstand houden aan de deur van patiënten en de manier van aanreiken van producten aan de patiënt. Kratten met producten voor bezorging kunnen in de apotheek worden voorbereid, aan de deur worden geplaatst en dan worden meegenomen door de bezorger. De bezorger hoeft zich dan niet door de apotheek te bewegen.
- Houd bij afhaalkluisen rekening met de hygiëne. Maak tenminste tweemaal daags de vakjes en de beeldschermen schoon.
- Overleg eventueel met collega's (al dan niet in de regio) over getroffen maatregelen en wissel ideeën uit.

2.2 Inrichting backoffice

De coronacrisis is ingrijpend voor iedereen in de apotheek. Draag daarom zorg voor goed overleg in het apotheekteam over de werkomstandigheden, werkbelasting en welzijn. Stress en angst kunnen onder het oppervlak een grote rol spelen in het welbevinden en kunnen het uitvoeren van de werkzaamheden in de apotheek belemmeren.

Benut de kennis, de ideeën en de creativiteit binnen het team. Draagvlak voor de te nemen maatregelen is van groot belang. Hierdoor zullen teamleden zich veilig voelen in het uitvoeren van hun werk.

Praktisch:

Organisatie apotheekteam

- Splits, indien mogelijk, het team in twee teams en laat de teams afzonderlijk van elkaar werken. Met name bij grotere apotheeklocaties kan dit een effectieve maatregel zijn. Een andere optie is het werken in ploegendiensten.
- Overweeg, indien nodig, inschakeling van extra medewerkers of vrijwilligers (bezorgers of mogelijk overig personeel). Zie www.extrahandenvoordezorg.nl of www.rodekruis.nl.
- Bij maatschappen/clusters: werk met gescheiden teams op de locaties, dat wil zeggen geen uitwisseling tussen teams. Alleen wanneer de bezetting ernstig in gevaar komt, kan overwogen worden om personeel van een andere locatie in te zetten in de apotheek.
- Werk, indien mogelijk, met een frontoffice assistent(en) en backoffice assistent(en).
- Pas, indien mogelijk, looplijnen aan waardoor collega's meer afstand van elkaar kunnen houden.
- Overweeg om het proces van gereedmaken van een recept op te splitsen in verschillende handelingen (aanschrijven, klaarmaken, afleveren) en deze los van elkaar door verschillende personen te laten uitvoeren, om zo meer afstand van elkaar te bewaren. Het nadeel hiervan is dat een product of document door meer handen gaat.
- Probeer zoveel mogelijk digitaal te werken en zo min mogelijk papieren of andere materialen aan elkaar te overdragen.

Bescherming apotheekteam

- Bij een professionele houding van een zorgverlener, ter bescherming van zowel zijn patiënt als zichzelf, hoort het nemen van passende hygiënemaatregelen in de apotheek. Dit betekent geen handen schudden, hoesten en niezen in de elleboog, handen regelmatig goed wassen met water en zeep, niet aan het gezicht zitten en het plaatsen van dispensers met handdesinfectiemiddelen. Bekijk de video [handen wassen](#). Maak frequent schoon in de apotheek: alle contactoppervlakken, met name deurklinken, lichtknoppen, trapleuningen, pinautomaten, koffiezetapparaten, toetsenborden en computermuizen. Plaats geen magazines, kranten en dergelijke in de apotheek. Ventileer extra (ramen), laat de mechanische luchtventilatie hoger en langer draaien. Zie: <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/vragen-antwoorden>
- Bespreek met het team het gedrag in de apotheek. Bijvoorbeeld het betreden van de apotheek via achteringang, koffiepauses, gebruik van smalle doorgangen en magazijnen en het gebruik van de wc (doorspoelen met de deksel omlaag).
- Bespreek met het team het gedrag buiten de apotheek. Bijvoorbeeld het gebruik van het OV, het afleggen en ontvangen van visites thuis en het maken van (recreatieve) reizen. Maak afspraken die voor het team realistisch en acceptabel zijn.
- Stel een beleid op voor zwangeren en kwetsbaren (bijvoorbeeld teamleden met verminderde gezondheid of teamleden die een gezinslid uit een risicogroep hebben). Ook als er geen zwangere of kwetsbare medewerkers zijn, is het goed om op een dergelijke situatie voorbereid te zijn. Maak in het beleid afspraken over mogelijkheden voor aangepast werk. Te denken valt aan het toewijzen van een vaste taak of werkplek, het vermijden van patiënt contact en het werken op afstand. Deze opties zijn afhankelijk van de locatie en dienen in onderling overleg te worden vastgesteld. Zie voor meer informatie over zwangerschap, werk en Covid-19 ook [de uitgangspunten voor de praktijk van het LCI](#).
- Stel regels op en bespreek deze over hoe te handelen bij symptomen en een vermoedelijke besmetting. Op <https://lci.rivm.nl/lci.rivm.nl/covid-19/bijlage/zorgmedewerkersinzetentestbeleid> zijn de meest actuele adviezen te vinden (laatste update november 2020).

Vanaf 1 juni geldt:

- iedereen met één of meer symptomen passend bij COVID-19 moet thuisblijven;
- iedereen met dergelijke klachten die passen bij het nieuwe coronavirus kan zich laten testen;
- totdat de testuitslag bekend is, moet de persoon met klachten thuisblijven. Als deze persoon koorts en/of benauwdheid heeft dan moeten ook alle huisgenoten thuisblijven tot na de testuitslag.

Symptomen passend bij COVID-19 zijn:

- verkoudheidsklachten, zoals neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn;
- hoesten;
- benauwdheid;
- verhoging of koorts;
- plotseling verlies van reuk smaak.

Nadat de testuitslag bekend is:

- Indien de test negatief is: u mag met milde klachten (in ieder geval geen koorts) weer aan het werk met algemene hygiënemaatregelen. Dit geldt niet wanneer u in quarantaine bent, dan moet de quarantaineperiode worden afgemaakt.
- Indien de test positief is: bron-en contactopsporing door de GGD volgt. Iedereen in het huishouden blijft tot 10 dagen na het laatste contact thuis. U blijft thuis tot minimaal 7 dagen na de start van de symptomen EN 48 uur koortsvrij EN tenminste 24 uur symptoomvrij.

Voor quarantaine geldt dat zorgmedewerkers in de basis het beleid voor alle burgers in Nederland volgen: tijdens quarantaine blijf je thuis. Bijvoorbeeld als een huisgenoot of nauw contact klachten heeft of positief is getest. Alleen in uitzonderingssituaties, waarbij de continuïteit van zorg in het geding kan komen door dreigende personele krapte, is er ruimte voor uitzonderingen. De apotheker kan contact opnemen met de bedrijfsarts of GGD voor een onafhankelijk advies. Wanneer sprake is van deze uitzondering en alléén als de zorgcontinuïteit in het geding komt, kan de inzet van een medewerker die in quarantaine moet worden overwogen, mits de medewerker geen klachten heeft en tijdens het werk altijd een chirurgisch mondneusmasker minimaal type II draagt. Deze medewerker heeft geen contact met patiënten en houdt zoveel mogelijk afstand van de rest van het apotheketeam.

Continuïteitsplan

- Zorg voor een continuïteitsplan met de apotheken in de regio. Wanneer door ziekte onvoldoende medewerkers beschikbaar zijn om goede farmaceutische zorg te bieden, kan het voorkomen dat een apotheek tijdelijk moet sluiten. Een dergelijke sluiting moet altijd gemeld worden aan de IGJ en de KNMP. De gevestigde apotheker blijft ook na sluiting verantwoordelijk voor de apotheek. Voor patiënten en zorgverleners moet duidelijk zijn bij welke apotheek zij terecht kunnen gedurende de sluiting. De apotheek die de zorg overneemt, moet toegang hebben tot het medicatiedossier van de patiënt. De geneesmiddelenvoorraad moet afgeschermd blijven (sleutelbeleid) en de voorraad Opiumwet geneesmiddelen moet volgens de reguliere werkwijze zijn vastgelegd.

3 EXTERNE PRAKTIJKVOERING

Externe praktijkvoering betreft alle werkzaamheden die betrekking hebben op samenwerking met lokale zorgverleners of de afstemming met de regionale verbanden.

Praktisch:

- De apotheker is bekend met de contactpersonen van het Regionaal Overleg Acute Zorg (ROAZ) en de GGD in de regio en hoe deze te bereiken. Bij het ROAZ kan de niet-beschikbaarheid van corona-gerelateerde medicatie worden gemeld. Bij de GGD kan men terecht voor het laten testen van medewerkers die direct contact hebben met patiënten/cliënten en symptomen van Covid-19 vertonen.
- Maak (lokale) afspraken met huisartsen over:
  - Veilig communiceren op afstand. Gebruik hiervoor beveiligde communicatiemiddelen. Siilo is een betrouwbare app waarin veilig informatie kan worden uitgewisseld.
  - Zoveel mogelijk digitaal versturen van recepten en overige informatie.
  - Ondersteunen met farmacotherapeutisch advies op het gebied van Covid-19.
  - Het verwijzen naar de apotheek voor relatief onschuldige klachten (zoals hooikoorts, verstopping/diarree etc.), waarmee bezoeken aan de huisartspraktijk kunnen worden verminderd.
  - Over het door de apotheek uitgeven van UR-geneesmiddelen (herhaalrecepten) waar de voorschrijver achteraf een recept voor aanlevert. Denk ook aan andere UR-middelen al dan niet na een zelfzorgconsult in de apotheek.
- Voor huisartspraktijken, andere praktijken en apotheken onder een dak (gezondheidscentra) geldt: maak met elkaar afspraken over de looproutes van de patiënt, zoals bij gebruik van een gemeenschappelijke ingang. Plaats bijvoorbeeld pijlen op de grond om dit te illustreren. In centra onder een dak wordt vaak gebruik gemaakt van gezamenlijke faciliteiten (bijvoorbeeld printers, de koffiekamer, vergaderruimte, toiletten, trappenhuizen, liften). Maak afspraken wie, wanneer hiervan gebruik maakt, hoe deze te gebruiken en wie deze schoon houdt. Houd teams gescheiden.

BRONNEN

<https://www.knmp.nl/actueel/vragen-en-antwoorden-overhet-coronavirus/vragen-en-antwoorden-over-het-coronavirus>

www.rijksoverheid.nl